Menemen'den 28 Şubat'a giden yol

Mustafa Armağan

Aralarında daha namaz kılmayı ve abdest almayı bilmeyenlerin, hatta Allah'ın İstanbul'da olduğunu zanneden cahillerin bulunduğu katillerin Müslümanlıkla bir alakalarının bulunmadığı sır değildi. Ancak irtica, 28 Şubat'ta olduğu gibi hortumlamaları örten bir perdeydi. Onun arkasından ne işler yürütüldü? Asıl mesele orada.

Yıllardan 1930, aylardan Kasımdır. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'i Samsun'da gergin bir hava karşılar. Tren istasyonundan itibaren yolun iki tarafı asker ve polislerce sarılıdır. Heyette bulunan Ahmet Hamdi Başar içlenir bu hazin duruma: Koskoca Gazi, sevgili Samsun'una "adeta bir düşman şehrine" girer gibi mi girmelidir?

Gerginlik akşamı yemeğinde had safhaya varır. Vali Kâzım Paşa'dan başka Samsunlu bir Allah'ın kulu yoktur sofrada. Gazi'nin "Belediye Reisi nerede?" sorusu üzerine Başkan Boşnakzade Ahmet Bey apar topar getirilir sofraya. "İçelim!" der Cumhurbaşkanı, Ahmet Bey su bardağını kaldırır. Zaten sinirli olan Gazi çıkışır: "Ne o Reis beyefendi, yoksa rakı günah diye içilmiyor mu?" Cevap, "Hayır efendim, yemek yemiş bulundum da!" olur. "Ya" der Mustafa Kemal, "Demek bizim geleceğimizi bilmiyordunuz?" Ahmet Bey'in cevabı "Geleceğinizi biliyordum da, yemeğe çağrılmamıştım." olur. Bunun üzerine Gazi'nin gözleri Vali'ye çevrilir ve Başkan'ı neden haberdar etmediğini sorar. Cevap yoktur.

Cevap vardır aslında ama nasıl versin Kâzım Paşa? Samsun Belediye Başkanlığı seçimini CHP'yi hezimete uğratan Serbest Fırka adayı açık farkla kazanmış, dahası Ankara'da bunun "sorumluluğu" Vali'ye yüklenmiştir.

Aslında 1930 Kasım'ında Türkiye'de herkes patlamaya hazır bomba gibidir. İlk yıllardaki iyimserlik havası, 1927-28 mevsimindeki kuraklık ve 1929 dünya ekonomik bunalımının ülkeyi vurmasıyla tersine dönmüş, ödemeler dengesi açık vermeye başlamıştır. Tarım fiyatları dibe vurduğu için köylünün ürünü elinde kalmıştır. Esnaf derseniz, burnundan solumaktadır. Halk vergilerin ağırlığından şikayetçidir.

Yurt gezisine Atatürk'le beraber çıkan Hamdi Başar, CHP'nin bir ahtapota dönüşerek çıkar kuyularının başına çöreklendiğini "İstismar ve zulüm gün geçtikçe şiddetleniyor." diye anlatıyordu. Anadolu'da Atatürk'ün önüne atlayıp "Açız!" diye bağıranlar az değildi. Meclis kürsüsünde ise Serbest Fırka'nın Başkanı Fethi Okyar'ın dertli sesi duyuluyordu: "Gidin bakın, İzmir'in köylerinde insanlar ot yiyor."

Okyar'ın İzmir köylülerinin ot yediklerini haykırmasının üzerinden sadece 3 gün geçmiştir ki, Menemen olayı patlak verir. Gazi'nin başsağlığı bildirisindeki öfke okları, Kubilay'ı öldürenlerden çok, eylemcileri destekleyen Menemenlilere yönelmiştir: "Kubilay şehit olurken, gericilerin gösterdiği vahşet karşısında Menemen'deki halktan bazılarının alkış tutarak olayı uygun bulduklarını belli etmeleri (...) utanılacak bir durumdur."

Ancak asıl sorulması gereken soru yine ıskalanmıştır: İyi de neden çoğu Rumeli ve Girit göçmeni olan Menemen halkı "gericileri" desteklesin?

Bunun sebebini sormadan ve dahi aklı başında bir cevabını vermeden işin içinden kimse sıyrılamaz. Bir başka deyişle halkın da desteklediği Menemen olayını bir irtica kalkışmasına indirgemek, sorunun yüzeyinde oyalanmak demekti. Asıl sorun, halkın ekonomik çöküşten duyduğu memnuniyetsizlik, ikincisi ise Cumhuriyet devrimlerinin yıktığı ümmet kimliği yerine, aynı hızla bir millet kimliğini inşa edemeyişiydi. Nihayet CHP'lilerin diz boyuna çıkan yolsuzlukları, 'yiyicilikleri', devletin kaynaklarını yeni bir sınıfa aktarma konusundaki gayretleriydi.

Nitekim Serbest Fırka'nın fikir babası Ağaoğlu Ahmet, Kubilay'ın katillerini destekleyen halkı suçlamakla bir yere varılamayacağını, asıl suçlunun aydınlar olduğunu acı acı haykırıyordu: "Biz Cumhuriyet'i kendi başına bıraktık ve kendi şahsiyetsizlerimiz, işlerimiz ve menfaatlerimizle uğraştık! İşte netice!"

Düşünün ki, bunu söyledi diye "Cumhuriyet" gazetesi Ağaoğlu Ahmet Bey'i rejim düşmanı ilan etmişti; CHP Fethi Okyar'ı iftira atmakla suçlamış, Atatürk dolaylı olarak Serbest Fırka'yı sorumlu tutmuş ve kapatılmasını istemişti.

Ancak Menemen'de isyancıları alkışlayanlar bir sonuçtu. Göçmenlik psikolojisinin tezahürüydü. Kötü yönetimin ve yolsuzlukların, çürümüşlüğün, devleti ele geçirmiş aç gözlü bir oligarşinin yağmasından duyulan rahatsızlığın ürünüydü. Aş ve işinden olmuş kitlelerin Menemen'in payına düşen tepkisiydi. Ot yiyen köylünün isyanıydı.

Yoksa aralarında daha namaz kılmayı ve abdest almayı bilmeyenlerin, hatta Allah'ın İstanbul'da olduğunu zanneden cahillerin bulunduğu katillerin Müslümanlıkla bir alakalarının bulunmadığı sır değildi. Ancak irtica, 28 Şubat'ta olduğu gibi hortumlamaları örten bir perdeydi. Onun arkasından ne işler yürütüldü? Asıl mesele orada. m.armagan@zaman.com.tr

Aşar neden kaldırıldı?

Kitaplarımızdaki klişelerden biri daha: Cumhuriyet yönetimi Aşar vergisini kaldırarak köylünün sırtından ağır bir yükü almış oldu.

Ancak bir dakika. Hakikaten bir lütuf olarak mı kaldırılmıştı Aşar?

Önce zamanlamaya dikkat! Aşar, Seyh Sait isyanı devam ederken Fethi Okyar hükümetince kaldırılmıştı. İkincisi, bütçe gelirinin yüzde 22'sini oluşturan Aşar'ın kaldırılması, Hazine'yi boşaltınca hemen dolaylı vergiler getirildi. Arazi vergisi yüzde 0,6'dan 4,8'e yükseltildi, yani yaklaşık 8 kat artırıldı. Bu da yetmedi, tuz, şeker ve gazyağı fiyatları yükseltilerek hazinenin Aşar'dan doğan kaybı giderildi. Vergiler sadece kılık değiştirmiş oldu. Hükümet bir eliyle verdiğini öbür eliyle almıştı.

Oysa Aşar'ın kaldırılmasının sebeplerinden biri şuydu: Vergiler o tarihlerde "mültezimler", yani vergi müteahhitleri eliyle toplanırdı. Doğu'da mültezimler aşiret reisi olan şeyhlerle yakın ilişki içindeydiler ve onlara dinî bir vergi olan Aşar'dan ciddi bir kaynak aktarılıyordu. Aşar'ın kaldırılmasıyla Şeyh Sait gibi "Sıhlar"ın gelir kaynakları kurutulmuş oluyordu.

Neyse, daha fazla kafanızı karıştırmayayım. En iyisi siz yine Aşar'ın kaldırılmasıyla Türk köylüsüne büyük iyilik yapıldığını tekrarlamaya devam edin.

Meğer İnönü "Nutuk"u da yasaklamış!

Gazi Mustafa Kemal'in "Nutuk"u 1927'de 2 cilt halinde basıldı basılmasına ama ertesi yıl harf devrimi yapılınca yasaklı kitaplar listesine girmekten kurtulamadı. Böylece 1934'te Latin harfleriyle basılana kadar tam 7 "Nutuk"suz yıl geçirildi. 1938'de 3. baskısını yapan "Nutuk", İnönü'nün uzun cumhurbaşkanlığı döneminde bir daha matbaaya uğrayamadı. "Nutuk"suz geçen 12 İnönü'lü yıldan sonra nihayet Demokrat Parti devrinde tutukluluğu sona erdi. 1950'de ilk cildi basıldı, 2. cildi 1952'de, 3. cildi ise 1959'da çıktı.

Meğer "Atatürkçü" İnönü ve "Kemalist" CHP'si yalnız paralardan ve pullardan Atatürk resimlerini kaldırmakla yetinmemiş, "Nutuk"u da yasaklamışlar!

İZÜ - İSMAİL KARA TÜRKİYE'DE DİNİ HAYAT ARŞİVİ